

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕЗИДЕНТІ ӘКІМШІЛІГІ
АДМИНИСТРАЦИЯ ПРЕЗИДЕНТА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
EXECUTIVE OFFICE OF THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н.ГУМИЛЕВА
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

ТАРИХШЫЛАРДЫҢ ҰЛТТЫҚ КОНГРЕСІ
НАЦИОНАЛЬНЫЙ КОНГРЕСС ИСТОРИКОВ
NATIONAL CONGRESS OF THE HISTORIANS

**«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖӘНЕ ЕУРАЗИЯ КЕҢІСТІГІ:
ҚАЗІРГІ ЗАМАН МЕН ДАМУ КЕЛЕШЕГІ» атты**
Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдығына арналған халықаралық
ғылыми-тәжірибелік конференциясының
МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
международной научно-практической конференции
**«РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН И ЕВРАЗИЙСКОЕ ПРОСТРАНСТВО:
СОВРЕМЕННОСТЬ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ»,**
посвященной 25-летию Независимости Республики Казахстан

WORKS
of the international scientific-practical conference
**«THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN AND THE EURASIAN SPACE:
THE PRESENT AND THE FUTURE DEVELOPMENT»** dedicated to the 25th
anniversary of Independence of the Republic of Kazakhstan

III бөлім • часть III • part III

АСТАНА
2016

ӘОЖ 94(574)(063)

КБЖ 63.3(5Қаз)

Қ18

Бас редактор: Сыдықов Е.Б. - Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің ректоры, т.ғ.д., профессор, ҚР ҰҒА академигі

Редакция алқасы:

Молдажанова А.А. – п.ғ.д., профессор, оқу ісі жөніндегі проректор

Қамзабекұлы Д. – ф.ғ.д., профессор, әлеуметтік-мәдени даму жөніндегі проректор

Айтмағамбетов Д.Р. – ректордың аппарат жетекшісі

Пауло Ботта – профессор, Аргентина

Жеребцов И.Л. – т.ғ.д., профессор, Ресей

Гюрер Гульсевин – т.ғ.д., профессор, Түркия

Садықов Т.С. – т.ғ.д., профессор, тарих факультеті деканы

Көмеков Б.Е. – т.ғ.д., профессор, ҚР ҰҒА академигі

Дүкенбаева З.О. – т.ғ.д., профессор, Еуразиялық зерттеулер кафедрасының меңгерушісі

Алпысбес М.А. – т.ғ.д., профессор

Бердагулова С.К. – т.ғ.к., доцент

Абдрахманова Г.С. – т.ғ.к., доцент

Сыздық С.Қ. – магистр, оқытушы

Редакция алқасының көзқарасы мақала авторларының пікірімен сәйкес келуі міндетті емес.

Мнение авторов публикаций не обязательно должно совпадать с мнением редакционной коллегии.

The opinion of the authors of publications do not necessarily coincide with the views of the editorial board.

Қ18 «Қазақстан Республикасы және Еуразия кеңістігі: қазіргі заман мен даму келешегі» атты Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдығына арналған халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның мақалалар жинағы, III б. 452 б. / Жалпы ред.бас. Е.Б. Сыдықов. – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ баспасы.

Труды Международной научно-практической конференции «Республика Казахстан и евразийское пространство: современность и перспективы развития», посвященной 25-летию Независимости Республики Казахстан, часть III. 452 стр. / Под ред. Е.Б.Сыдыкова – Астана: Издательство ЕНУ им. Л.Н.Гумилева.

Works of the international scientific-practical conference «The Republic of Kazakhstan and the Eurasian space: the Present and the Future Development», dedicated to 25th anniversary of Independence of Kazakhstan, part III. 452 p. / edited by E.B. Sydykov – Astana: Publishing house of L.N. Gumilyov Eurasian National University.

ISBN 978-9365-31-794-1

Жинақта 2016 жылдың қазан айының 20 күні Астана қаласында Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінде өткен Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдығына арналған халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары берілген. Мақалалар автордың редакциясымен жарияланды.

В сборнике представлены труды международной научно-практической конференции, посвященной 25-летию Независимости Республики Казахстан, прошедшей в ЕНУ имени Л.Н. Гумилева. Астана, 20 октября, 2016 г. Материалы публикуются в авторской редакции.

The collection contains the works of the international scientific-practical conference dedicated to 25th anniversary of Independence of the Republic of Kazakhstan, which was held at the L.N. Gumilyov ENU. Astana, October 20, 2016. Materials are published in author's version.

ISBN 978-9365-31-794-1

ӘОЖ 94(574)(063)

КБЖ 63.3(5Қаз)

МАЗМҰНЫ

СЕКЦИЯ – 3. ӘЛИХАН БӨКЕЙХАН ЖӘНЕ ҰЛТ ЗИЯЛЫЛАРЫНЫҢ ОЙ-ТАНЫМ МҰРАСЫ / АЛИХАН БУКЕЙХАН И ИДЕЙНОЕ НАСЛЕДИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ

Абдуразаков М.Ф., Эрланулы Даулет А. БУКЕЙХАН КАК УЧЕНЫЙ-ИСТОРИК И ЭНЦИКЛОПЕДИСТ	3
Абдикарим Н., Солтан М. ӘЛИХАН БӨКЕЙХАНОВТЫҢ ТҮЛҒАЛЫҚ ОБРАЗЫ ИДЕЯЛЫҚ ӘЛЕУЕТ ҚАЛЫПТАСТЫРУШЫ ҚҰРАЛ РЕТІНДЕ	5
Алдабергенов М. КАЗАХСТАНСКОЙ НАУКЕ ПОМОЖЕТ УЧЕНИЕ АЛЬ-ФАРАБИ	8
Алтаев А.Ш. А.Ж. АЛЬ-МАШАНИ ВЫДАЮЩЕЙСЯ КАЗАХСКИЙ УЧЕНЫЙ, ПИСАТЕЛЬ, ПЕДАГОГ	10
Аршабеков Т.Т. ӘЛИХАН БӨКЕЙХАН ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ТАРИХЫ.	13
Ахмадиева Қ.Т., Дүкенбаева З.О. АЛАШОРДА: МЕМЛЕКЕТТІЛІК ЖӘНЕ ТАРИХИ САБАҚТАСТЫҚ	16
Әбдуәлиұлы Б. АҚЖАН ӘЛ-МАШАНИ МҰРАСЫ ЖӘНЕ СӨЗ СЫРЫНА САЯХАТ.	19
Әбжаппарова Б.Ж. А. ӘЛ-МАШАНИДІҢ ИНТЕЛЛИГЕНЦИЯ ТАРИХЫНДА АЛАТЫН ОРНЫ	22
Әлменбетова У.А. ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІНДЕГІ ЗИЯЛЫ ТҮЛҒАЛАРДЫ ЗЕРТТЕУ ТАҚЫРЫБЫ.	24
Байдалы Р.Ж., Кабульдинов З.Е. АЙДАРХАН ТҮРЛЫБАЕВТЫҢ ӨМІРІ МЕН ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ҚЫЗМЕТІ	28
Бейсенбекова Н.А., Химади М.С. ӘЛИХАН БӨКЕЙХАННЫҢ ЕҢБЕКТЕРІ АРҚЫЛЫ ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫН ОҚЫТУ МЕН ТӘРБИЕЛЕУДІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ	31
Дүкенбаева З.О., Шабамбаева А.Г. АҚЖАН МАШАНИ – ОСНОВОПОЛОЖНИК КАЗАХСТАНСКОЙ ШКОЛЫ ГЕОМЕХАНИКОВ	33
Дүкенбаева З.О., Байдалы Р.Ж. АКАДЕМИК МАНАШ ҚОЗЫБАЕВТЫҢ ЕҢБЕКТЕРІНЕ ҚЫСҚАША ШОЛУ	46
Дукомбайев А.Т. ВКЛАД А. БУКЕЙХАНА В ИЗУЧЕНИЕ КАЗАХСКИХ ЗИМОВОК	48
Жумагулов Б.С. ЕЛІ ҮШІН ТУҒАН ЕР, ЖАНКЕШТІ КҮРЕСКЕР	55
Имангалиев А.Т., Дүкенбаева З.О. АЛАШ ЗИЯЛЫСЫ ҚОШКЕ КЕМЕҢГЕРҮЛЫНЫҢ «ҚАЗАҚ ТАРИХЫНАН» АТТЫ ЗЕРТТЕУ ЕҢБЕГІНЕН	62
Исенова Г. ӘЛИХАН БӨКЕЙХАН СТАТИСТ – ҒАЛЫМ	65
Kalenova T.S., Shaymerdenuly E. THE STATE BASES OF ALASH AUTONOMY	68
Кадырова Г.К., Хамитова С.Т. АЛАШ ЗИЯЛЫЛАРЫНЫҢ ХАЛЫҚҚА БІЛІМ БЕРУ ЖОЛЫНДАҒЫ ҚЫЗМЕТІ.	70
Қалижанов У. ӘЛИХАН ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТ	73
Қапашева А.Т. АХМЕТ БАЙТҮРСЫНУЛЫНЫҢ ҰСТАЗДЫҚ ҚЫЗМЕТІ	75

Қара Ә., Талғатбек М., Дүкенбаева З.О. ҰЛЫ ДАЛА ӨРКЕНИЕТІНДЕГІ ҰЛТ ЗИЯЛЫЛАРЫНЫҢ ОЙ-ТАНЫМДЫҚ МҰРАСЫ	78
Қаратай Ш.Б. АХМЕТ ҚОРҒАНБЕКҰЛЫ БІРІМЖАНОВ – АЛАШ ҚАЙРАТКЕРІ	81
Мұқанова Г.Н. МҰХАМЕДЖАН ТЫНЫШПАЕВТЫҢ АЛАШОРДА ЖӘНЕ ҚОҚАН АУТОНОМИЯСЫНДАҒЫ ҚЫЗМЕТІ	84
Мұсағалиева А.С. АЛАШ ЗИЯЛЫЛАРЫ ЖӘНЕ КОКП XX СЪЕЗІ	86
Наурызбаева Э.К. 1916 ЖЫЛҒЫ ҰЛТ-АЗАТТЫҚ КӨТЕРІЛІС ЖӘНЕ Ә. БӨКЕЙХАН.	89
Нугманова Г.М. АЛАШ ҚАЙРАТКЕРІ АХМЕТ БАЙТҰРСЫНОВТЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ МЕМЛЕКЕТ ТУРАЛЫ КӨЗҚАРАСЫ	92
Өскембаев Қ.С. XX ҒАСЫР БАСЫНДАҒЫ ЗИЯЛЫ ҚАУЫМ ЖӘНЕ Ә. ЕРМЕКОВ	95
Сабанбаева Ж.М. ӘЛИХАН БӨКЕЙХАНОВ ЖӘНЕ РЕСЕЙДІҢ МЕМЛЕКЕТТІК ДУМАСЫ	101
Сайлаубаева Н. Е. ӘЛИХАН БӨКЕЙХАНОВ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ БАСПАСӨЗІ	105
Сафиоллаева Г.Т. ӘЛИХАН БӨКЕЙХАН – ҰЛТ ЖАНАШЫРЫ	108
Сұлтанов Қ. АҚҚАН ЖАРЫҚ ЖҮЛДЫЗДАЙ	110
Сыздық Б.К. ЛИДЕР-ҚЫЗМЕТШІЛІК ЖӘНЕ ӘЛИХАН БӨКЕЙХАН ҮЛГІСІ	111
Түрсүн Х., Вахдет Таракчы МҰСТАФА ШОҚАЙДЫҢ ТОЛЫҚ ШЫҒАРМАЛАР ЖИНАҒЫ – АСА ҚҰНДЫ ТАРИХИ ДЕРЕККӨЗ	114
Шаймуханова С.Д. ОТ ТОМСКА ДО СТЕПЕЙ САРЫАРКИ	117
Шаукенов Ж.А. К ПРОБЛЕМЕ ОБЪЕКТИВНОЙ ОЦЕНКИ ЛИЧНОСТИ В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ИСТОРИИ	102
Шотбакова Л.К. ВОПРОСЫ ПРОСВЕЩЕНИЯ В ТРУДАХ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛИДЕРОВ АЛАШ	122
СЕКЦИЯ – 4. ЖАҒАҢДЫҚ САЯСАТТАҒЫ ҚАЗАҚСТАН ЖӘНЕ ҰЛТ КӨШБАСШЫСЫ Н.Ә. НАЗАРБАЕВТЫҢ РӨЛІ / КАЗАХСТАН В ГЛОБАЛЬНОЙ ПОЛИТИКЕ И РОЛЬ ЛИДЕРА НАЦИИ Н.А. НАЗАРБАЕВА	
Akbota Zholdasbekova, Punit Gaur KAZAKHSTAN-INDIA RELATION: CHALLENGES AND PROSPECTUS	126
Akhmedyanova D.K., Kurmashev A.K. CONCEPTUAL BASIS OF KAZAKHSTAN’S FOREIGN POLICY	128
Абдикаликова Д.Н. ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ ФРАНЦУЗСКОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ	131
Абенев Д.Е. «МӘҢГІЛІК ЕЛ» - ПРОЕКТЫ В БУДУЩЕЕ	133
Абильмаликов К.К. ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ИНТЕРЕСЫ ФРАНЦИИ В КАСПИЙСКОМ РЕГИОНЕ: КАЗАХСТАНСКИЙ ФАКТОР И ВОЗМОЖНЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ СОТРУДНИЧЕСТВА	136
Айдарбекова Ұ.М. ЕУРОПАЛЫҚ ОДАҚ ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАН: БҮГІНГІ ЖАҒДАЙЫ ЖӘНЕ БОЛАШАҒЫ	139
Аманжолов С.А. ИНТЕГРАЦИОННЫЕ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ИНИЦИАТИВЫ ПРЕЗИДЕНТА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН Н.А. НАЗАРБАЕВА	142

Ан Сан Хун ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ РЕСПУБЛИКИ КОРЕЯ И КАЗАХСТАНА В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ	145
Ахметова Г.К. ҮШ ТІЛДІ МЕНГЕРУ – ЖАРҚЫН БОЛАШАҚТЫҢ КЕПІЛІ	148
Әбішева М.М. ӘЛЕМДІК ЖӘНЕ ДӘСТҮРЛІ ДІНДЕР ЛИДЕРЛЕРІНІҢ СЪЕЗІ – ЕЛБАСЫНЫҢ ИГІ БАСТАМАЛАРЫНЫҢ БІРІ РЕТІНДЕ	150
Әмірғазин С.Т. ЕЛБАСЫ, ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ТҮҢҒЫШ ПРЕЗИДЕНТІ Н.Ә. НАЗАРБАЕВТЫҢ «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫНА ФИЛОСОФИЯЛЫҚ АЙҚЫНДАМА	152
Berdagulova S. NEW ANTINUCLEAR INITIATIVE OF KAZAKHSTAN	155
Базарбекова Д. М. К ВОПРОСУ О МОДЕРНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ ЯЗЫКУ	157
Баймагамбетова А.А. ӘЛЕМДІК ЖАҢАДАНУ ЖӘНЕ МЕМЛЕКЕТТІК ИДЕОЛОГИЯ	160
Баишев Ж.Н. СУДЕБНАЯ ЗАЩИТА ПРАВ И ЗАКОННЫХ ИНТЕРЕСОВ ХОЗЯЙСТВУЮЩИХ СУБЪЕКТОВ В ЭКОНОМИЧЕСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ ЕВРАЗИЙСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОЮЗА.	162
Бегалинова К. К., Ашилова М. С. РОЛЬ ПРЕЗИДЕНТА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН Н.А. НАЗАРБАЕВА В СТАНОВЛЕНИИ НОВОЙ МОДЕЛИ СОЦИАЛЬНОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА	165
Битұрсын Ғ.Ш., Калдыбаева О.С. МӘҢГІЛІК ЕЛ: ЖАҢАДАНУ ДӘУІРІНДЕ МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДІ ЖЕТІЛДІРУДІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ ТЕТІКТЕРІ	168
Битұрсын Ғ.Ш., Кенжина М.М. ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ РЕФОРМА – ҚҰҚЫҚТЫҚ МЕМЛЕКЕТТІҢ ЖАРҚЫН БЕЙНЕСІ	170
Дүйсен С.Ж. Н.НАЗАРБАЕВ ЖӘНЕ КСРО-НЫҢ ҮДЫРАУЫ	173
Мәсімханұлы Д. ЕЛБАСЫ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ДИАСПОРАСЫ	178
Дүкенбаева З.О., Мұсабалина Г.Т. ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ ИДЕЯСЫ «МӘҢГІЛІК ЕЛ»	181
Ерденбекова Ж.С., Мұратбекқызы Б., Молдашева А.М. ИНИЦИАТИВА Н.А. НАЗАРБАЕВА В СОЗДАНИИ ПЯТИ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ РЕФОРМ. 100 КОНКРЕТНЫХ ШАГОВ - РЕАЛИЗАЦИЯ СТРАТЕГИЧЕСКОГО КУРСА РАЗВИТИЯ РК	184
Жаксыгельдинов Ж.Н., Орысхан Б., Шыныбеков Б.Ш. ИЗ ИСТОРИИ УСТАНОВЛЕНИЯ ДИПЛОМАТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ РК И ЕС	185
Жеребцов И.Л., Таскаев М.В. КОМИ НАЦИОНАЛЬНОЕ ДВИЖЕНИЕ В ПОСТСОВЕТСКОЙ ФЕДЕРАТИВНОЙ РОССИИ	191
Жиенқұлова Л.Т. ЕХРО-2017 ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЭКОНОМИКАНЫ ДАМУДЫҢ МАҢЫЗДЫ КАТАЛИЗАТОРЫ РЕТІНДЕ	193
Иембекова М.О. ҚАЗАҚСТАН ПРЕЗИДЕНТІ Н.Ә.НАЗАРБАЕВТЫҢ ТҮРКІ ЕЛДЕРІ БІНТІМАҚТАСТЫҒЫН ДАМУДАҒЫ БАСТАМАЛАРЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ МАҢЫЗЫ	196
Искакова К.Ы., Шалбаев Е.Ж. Н.Ә.НАЗАРБАЕВ: ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ АТА-ЗАНЫНЫҢ ДАЙЫНДАЛУЫ МЕН ҚАБЫЛДАНУЫ ТУРАЛЫ	199
Какенова Г.М. РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН: 25 ЛЕТ БОРЬБЫ ЗА БЕЗЪЯДЕРНЫЙ МИР	202

Какимова М.Ш. ПРИНЦИПЫ ПРАВА КАК ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ ОСНОВА ПРАВ ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА	205
Калиева М.Ш. ИНСТИТУТ ПРЕЗИДЕНТСТВА КАК ОСНОВА ПОЛИТИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА	211
Кенжеғали Ж.М., Кожирова С.Б. КАЗАХСТАНСКО-КИТАЙСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В СФЕРЕ ВОДНОЙ ЭНЕРГЕТИКИ: ТРАДИЦИИ И НОВАЦИИ	213
Колесник А.А. ВОПРОСЫ БЕЗОПАСНОСТИ РК И СТРАН ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	217
Кусаинова А.К., Нургалиев Б.М., Амандыкова Л.К. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ МОДЕРНИЗАЦИИ ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА	220
Марқабаева А.М. «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ЖАЛПЫ ҰЛТТЫҚ ИДЕЯСЫ МЕН ТҮРЛІ ТАРИХИ ДӘУІРЛЕРДЕГІ ҰЛТ КӨШБАСШЫЛАРЫ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ САБАҚТАСТЫҒЫ	223
Менисова Г.Е., Мейркулова А.Б. МЕМЛЕКЕТТІК РӘМІЗДЕРДІ НАСИХАТТАУ МЕН ДӘРІПТЕУ ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕ БАСТАУЫ	226
Nuriddenova A. CONNECTING EURASIA: KAZAKHSTAN'S PLACE IN CHINA'S "SILK ROAD ECONOMIC BELT" PROJECT	228
Набиев С.Т. НҮРСҰЛТАН НАЗАРБАЕВ ЕУРАЗИЯЛЫҚ ИНТЕГРАЦИЯСЫНЫҢ ИДЕОЛОГЫ ЖӘНЕ СТРАТЕГІ	232
Наумов Д.И., Килыбаева П.К. БЕЛОРУССКО-КАЗАХСТАНСКОЕ ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ	235
Нурпенсова Э.Т. БАШҚҰРТ ХАЛҚЫНЫҢ ЭТНИКАЛЫҚ ТАРИХЫНЫҢ ЖАЛПЫ СИПАТТАМАСЫ	239
Панияз Т.П., Панияз А.П. ГЕОСАЯСАТ ЖӘНЕ ГЕОСАЯСИ ҚАУІПСІЗДІК МӘСЕЛЕЛЕРІ	242
Рабазанов Н.А. «ЕВРАЗИЙСТВО» - КАК ФУНДАМЕНТ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ ВО ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН	245
Serikbayeva A.T., Asma Najib DEVELOPMENT OF KAZAKHSTANI RELATIONS WITH AFGHANISTAN AT THE PRESENT STAGE	247
Садықов Т.С. «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫНЫҢ ҚАЗАҚСТАННЫҢ САЯСИ-ҚОҒАМДЫҚ БІРЛІГІН НЫҒАЙТУДАҒЫ РӨЛІ	249
Сарсембаев М.А. ПРАВОВАЯ ОСНОВА БАЗ ДАННЫХ В КАЗАХСТАНЕ, ЕАЭС И ЕС ПО АНАЛИЗУ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ	252
Сәтбай Д.Я. «НЕВАДА-СЕМЕЙ» ХАЛЫҚАРАЛЫҚ АНТИЯДРОЛЫҚ ҚОЗҒАЛЫСЫ – ТӘУЕЛСІЗДІК ЖАРШЫСЫ	258
Смағұлов Н.Б. «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫ» – ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЖАЛПЫҰЛТТЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК ИДЕОЛОГИЯСЫНЫҢ НЕГІЗГІ ТҮП ҚАЗЫҒЫ	261
Смағұлова Г.М., Тулеуова Б.Т. ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БІРІККЕН ҰЛТТАР ҰЙЫМЫНДАҒЫ ДИПЛОМАТИЯСЫНЫҢ КЕЙБІР ҚЫРЛАРЫ	268
Сыздықов С.М. «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫНЫҢ САЯСИ-ФИЛОСОФИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ МЕН ТАРИХИ САБАҚТАСТЫҒЫН ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК МӘСЕЛЕЛЕРІ	271

Тиштибекова Ш. ОРТАЛЫҚ АЗИЯДАҒЫ АЙМАҚТЫҚ ҚАУІПСІЗДІК МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ШЕШУ СТРАТЕГИЯЛАРЫ	277
Хасанов М.Ш., Петрова В.Ф. ФОРМИРОВАНИЕ СОВРЕМЕННОГО КАЗАХСТАНСКОГО ОБЩЕСТВА В КОНТЕКСТЕ ЕВРАЗИЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ	280
Шашаев Ә.К. «МӘҢГІЛІК ЕЛ» ИДЕЯСЫ ЕЛІМІЗДІҢ ТҮТАСТЫҒЫНЫҢ ТҮҒЫРЫ	283
СЕКЦИЯ – 5. ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН ДАМУЫНЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ / КЛЮЧЕВЫЕ ВЕХИ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ НЕЗАВИСИМОЙ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН	
Abdrakhmanova G.S. ACTIVITY OF SHANGHAI ORGANIZATION OF COLLABORATION	286
Айтжанова Д.Н. ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ГОСУДАРСТВА И МОЛОДЕЖНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ: МОДЕЛИ СОЦИАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА	288
Акылбаева И.М. СУВЕРЕНИЗАЦИЯ И ИСТОРИЧЕСКИЕ ВЫЗОВЫ СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УСТРОЙСТВА	292
Алтаев А.Ш. СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ИСТОРИИ	294
Артықбаев Ж.О. «ҚАЗАҚ» ҰҒЫМЫ МӘҢГІЛІК ЕЛ ИДЕЯСЫНЫҢ АЛТЫН ӨЗЕГІ	298
Ауанасова А.М., Нурпеисов Е.К. ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНЫЕ СИМВОЛЫ КАЗАХСТАНА В РЕАЛИЗАЦИИ ИДЕИ «МӘҢГІЛІК ЕЛ»	303
Айзатуллова А.Ш. ИСТОРИЯ: СОВЕТСКАЯ АВИАЦИЯ В НАЧАЛЬНЫЙ ПЕРИОД ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ	306
Әбікенов Ж.О. ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ЭТНОСАЯСИ ПРОЦЕСТЕРДІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	308
Акмадиева Г.П. ДИПЛОМАТИЯЛЫҚ ҚҰЖАТТАРДЫҢ ТҮРЛЕРІ ЖӘНЕ ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫНЫҢ ДЕРЕГІ РЕТІНДЕ ҚОЛДАНЫЛУЫ	308
Әбікенова С.М. ҰЛТАРАЛЫҚ КЕЛІСІМНІҢ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ҮЛГІСІ: БҮГІНГІ ЖОҒАРЫ САЯСИ МӘДЕНИЕТ КЕЛІСІМІ	310
Әділбеков Н. ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ СЫРТҚЫ САЯСАТТАҒЫ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ	313
Баудиярова К.Б., Исаева А.И. ОТРАЖЕНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ СЕМЬИ НА ЕЕ БЛАГОПОЛУЧИИ В КАЗАХСТАНЕ	316
Бегалинова К. К., Бегалинов А.С. ДУХОВНО-КУЛЬТУРНЫЕ ОСНОВЫ КАЗАХСТАНСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ	319
Бекжанова М., Өтешова А.Қ. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ДАМУЫНА КӘСІПКЕРЛІКТІҢ ТІГІЗЕН ӘСЕРІ	322
Бимақанова З.Ш., Тленчиева А.А. ТӘУЕЛСІЗДІКТІҢ МҰРАТЫ – МӘҢГІЛІК ЕЛ БОЛУ	324
Болатова Қ.Б. ҚАЗАҚСТАН ЕГЕМЕНДІ ТӘУЕЛСІЗ МЕМЛЕКЕТ РЕТІНДЕ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН ҚОҒАМДЫҚ САЯСИ ӨМІРІ	327
Даркенов Қ.Ғ. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЭТНОСАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫ ЖЕТІЛДІРУ МЕН ТҰРАҚТЫЛЫҚ ЖӘНЕ АССАМБЛЕЯНЫҢ БАСТЫ БАҒЫТТАРЫ	330

Екібаев Р.Ж. ЖАҢА ЭКОНОМИКАЛЫҚ САЯСАТ ЖЫЛДАРЫНДА ҚАЗАҚСТАННЫҢ ШЫҒЫС Өңіріндегі Әлеуметтік-Экономикалық Өзгерістер	333
Еришева Т.А., Башпаева К.Ж., Шаржанова Н.К. СПОСОБЫ «ВООРУЖЕНИЯ» ОТЕЧЕСТВЕННОЙ МОЛОДЕЖИ ИДЕЕЙ «МӘңгілік Ел»	335
Ескеева М.Қ. «МӘңгілік Ел» ИДЕЯСЫН ДАМУДЫҢ ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ	338
Жетібаев К.М., Исаев М.С. «МӘңгілік Ел» ИДЕЯСЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ ҚУНДЫЛЫҚТАР Жүйесінің МӘні	341
Жұмабеков Ж.А. ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫ АССАМБЛЕЯСЫНЫҢ ТАРИХЫНАН	345
Жүзтаева Б.Н. ҚАЗАҚСТАН - ӘЛЕМ МОЙЫНДАҒАН ЕЛ	347
Иманбаева А.А. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ САЯСИ КОММУНИКАЦИЯНЫ ДАМУДЫҢ ЖОЛДАРЫ	350
Ковальская С.И. ФОРМИРОВАНИЕ ОБЩЕКАЗАХСТАНСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ И ИСТОРИЧЕСКОЕ СОЗНАНИЕ	353
Косжанова Г.С. АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ЕСТЕ САҚТАУ ҚАБІЛЕТЕРІНІҢ ДАМУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ	355
Қалиев Н. ҚАЛЫПТАСҚАН МЕМЛЕКЕТТІҢ САЯСИ Жүйесі: САПАЛЫҚ ТҮЗІЛІСТЕР ЖӘНЕ ДАМУ КЕЛЕШЕГІ	357
Кошман Т.В. К ВОПРОСУ О КАЗАХСТАНСКОЙ МОДЕЛИ МЕЖЭТНИЧЕСКОГО СОГЛАСИЯ	362
Көмеков Б.Е., Талғатбек М. КИЕЛІ ТӘУЕЛСІЗДІК ТАРИХЫ - ҰРПАҚТАР ҮНДЕСТІГІНДЕ	365
Қабылшаев К.И. ҚАЗАҚСТАН ТӘУЕЛСІЗДІГІНІҢ 25 ЖЫЛДЫҒЫ – ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТЕМІРЖОЛДАРЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫНДАҒЫ НЕГІЗГІ КЕЗЕҢДЕР	367
Қанғабыл І. К. ТЕХНИКАЛЫҚ ЖӘНЕ КӘСІПТІК БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДА ТАРИХ ПӘНІН ОҚЫТУ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	373
Қасабекова А.И. ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚОҒАМДЫҚ - ӘЛЕУМЕТТІК ЖӘНЕ БІЛІМ САЛАСЫНДАҒЫ ЖЕТІСТІКТЕРІ	375
Мишина И.А., Цыренова М.Г. МНОГОУРОВНЕВЫЙ ПОДХОД К ПРЕПОДАВАНИЮ ИСТОРИИ (опыт Российской Федерации)	378
Нестуля А.А., Нестуля С.И. ЛИДЕРСТВО-СЛУЖЕНИЕ КАК УПРАВЛЕНЧЕСКАЯ ПАРАДИГМА РАЗВИТИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ИНСТИТУТОВ КАЗАХСТАНА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ	382
Ниязбаева А.А. ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ УПРАВЛЕНИЯ ГОРНО-МЕТАЛЛУРГИЧЕСКИМ КЛАСТЕРОМ С ПОЗИЦИИ ИННОВАЦИОННОГО ПОДХОДА	385
Аяған Б.Ғ., Нурпеисов Е.К. ИСТОРИКО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ГОСУДАРСТВЕННЫХ СИМВОЛОВ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН	388
Нурмағанбетова М.С. СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЫ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН ЗА ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ	391
Нұрымбетова Г.Р. ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН: ДЕМОКРАТИЯЛАНДЫРУ ТӘЖІРИБЕСІ МЕН НӘТИЖЕЛЕРІ.	394

Өтешова А.Қ. ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ ЖӘНЕ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУЫНДАҒЫ БАСТЫ МӘСЕЛЕЛЕРДЕН ШЫҒУ БАҒЫТТАРЫ	397
Мукатаева А.К., Ногайбаева М.К. НАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕОЛОГИЯ НЕЗАВИСИМОГО КАЗАХСТАНА «МӘҢГІЛІК ЕЛ»	401
Мусабалина Г.Т. КАЗАХСТАНСКИЙ ПУТЬ В СВЕТЕ ПОСЛАНИЯ ПРЕЗИДЕНТА РК Н.А.НАЗАРБАЕВА	403
Рабазанов Н.А. ВАЖНОСТЬ КОНСТИТУЦИИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН В ИДЕОЛОГИЧЕСКОМ КОНСТРУИРОВАНИИ И В ФОРМИРОВАНИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕИ	407
Сайлаубай Е.Е. «ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН МҰРАТЫ – МӘҢГІЛІК ЕЛ»	410
Менисова Г.Е., Мейркулова А.Б. МЕМЛЕКЕТТІК РӘМІЗДЕРДІ НАСИХАТТАУ МЕН ДӘРІПТЕУ ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕ БАСТАУЫ.	414
Серік Ә.А. ЕХРО 2017- ЕЛ ДАМУЫНЫҢ БАСТЫ КҮШІ	416
Сыздық Б.К. ҚАЗАҚ РЕСПУБЛИКАЛАРЫ ЖӘНЕ ЖЕЛТОҚСАН КӨТЕРІЛІСІ	419
Хасенова Ж.О. ПРОБЛЕМЫ РЕАБИЛИТАЦИИ ЖЕРТВ ПОЛИТИЧЕСКИХ РЕПРЕССИЙ В ПЕРИОД НЕЗАВИСИМОСТИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН (К ПОСТАНОВКЕ ВОПРОСА)	425
Шаймуханова С.Д., Грудина В.В. ЛЕТОПИСЬ НЕЗАВИСИМОСТИ	427
Шаймуханова С.Д., Шарафиева А.М. ЧЕТВЕРТЬ ВЕКА НЕЗАВИСИМОГО ГОСУДАРСТВА	429
Шаукебаев Ж., Өтешова А. ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ОТАНДЫҚ ӨНІМДЕРІ ЖӘНЕ ОНЫҢ СЫРТҚЫ НАРЫҚТАҒЫ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІГІ	431
Шаяхметов Н.У. ЦЕННОСТНЫЕ ОСНОВЫ ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНОЙ ПАТРИОТИЧЕСКОЙ ИДЕИ «МӘҢГІЛІК ЕЛ» КАК ФАКТОР УКРЕПЛЕНИЯ КАЗАХСТАНСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ	433

«Болашақтың энергиясына» көшуге мүдделілік идеясын елдің өзі көрсете білуі тиіс. Үкімет біздің елімізде бұл бағыттың тиісті деңгейде дамуы мәселелерімен жұмыс істеуі керек. Алдағы бес жыл ішінде Қазақстан таза энергия түрлерінің әзірлемелері мен енгізілуі саласында инновациялық серпіліс жасауы қажет. Сондықтан болашақ энергиясын дамытудың 2013-2017 жылдарға арналған тиісті кешенді жоспарын қабылдау жайын анықтап алуды тапсырамын. Ол жоспар барлық өңірді, ұлттық холдингтерді, зерттеу институттары мен әлеуетті отандық және шетелдік инвесторларды қамтуы тиіс. Бағдарламалық барлық құжаттарды үйлестіру керек, – деп тапсырды Нұрсұлтан Назарбаев ЭКСПО-2017 халықаралық мамандандырылған көрмесін ұйымдастыру және өткізу мәселелері жөніндегі Мемлекеттік комиссияның отырысында сөйлеген сөзінде.

Қорыта келгенде, күннен күнге дамып жатқан заманауи технологияларды тиімді пайдалану үкіметтік деңгейде қолға алынса, біздің дәстүрлі энергия көздеріне тәуелділігімізді айтарлықтай төмендетуге мүмкіндік туар еді. Сонда біз қоршаған ортаны зиянды қалдықтардан қорғап қана қоймай, көптеген жұмыс орнын құрып, сатып алу қабілеттілігін арттыра аламыз. Сондықтан да біздің Тәуелсіз жас мемлекетіміз үшін EXPO-2017 көрмесін өткізудің маңызы өте зор.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1.«Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» Қазақстан Республикасының Президенті – Ұлт Көшбасшысы Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы 2012 жыл 28 қаңтар
- 2.<http://group-global.org/kk/node/25046>
- 3.Қазақстан Республикасының Индустриялық-инновациялық дамуының 2003-2015 жылдарға арналған стратегиясы туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2003 ж. 17 мамырдағы № 1096 Жарлығы

Иембекова М.О.

**ҚАЗАҚСТАН ПРЕЗИДЕНТІ Н.Ә.НАЗАРБАЕВТЫҢ
ТҮРКІ ЕЛДЕРІ ҰНТЫМАҚТАСТЫҒЫН ДАМУДАҒЫ БАСТАМАЛАРЫ ЖӘНЕ
ОНЫҢ МАҢЫЗЫ**

Әлемдік саясатта және халықаралық қатынастарда түркі тілдес елдердің аты КСРО ыдыраған соң, егеменді ел ретінде дами бастағаннан белгілі, танымал болды. Сол кезден бастап Орталық Азия мен Кавказдағы түркі тілдес елдер - Қазақстан, Қырғызстан, Түркменстан, Өзбекстан және Әзербайжан - өз тәуелсіздігін бекітіп, сыртқы саясатта өзара ынтымақтастық қатынастарды өркендетіп дамытып келе жатқанына биыл жиырма бес жыл толып отыр.

Осы уақытқа дейін шыққан тегі, тілі, діні, дәстүрі бір түркі тілдес елдер өз арасында саяси, экономикалық және мәдени ынтымақтастық қатынастарды жан-жақты дамытып, түркі өркениетінің әлемдік өркениеттің бір бөлігі екендігін танытып келеді десек болады.

Тәуелсіздік алған алғашқы жылдары алдыңғы Азиядағы аймақтық дәрежеде белді мемлекеттердің бірі, түбі бір Түркия мемлекеті егеменді түркі елдерін бірден мойындап, дереу көмек көрсетіп, өзінің қамқорлық әрекеттерін жасағаны Ресей, Еуропалық Одақ сияқты белді мемлекеттердің назарын аударып тастағаны белгілі. Ресей баспасөз құралдары «түркілер бірігіп жатыр», тағы да «пантюркизм» бас көтерді деп шулағанмен де, түркі тілдес елдер өз арасындағы ынтымақтастық қатынастарды үзбестен бүгінгі күні стратегиялық серіктестік дәрежесіне дейін көтере білді.

Түркі тілдес елдер ынтымақтастығын дамытуды елбасы Н.Назарбаев алғашқы кезден қолдады және бүгінгі күнге дейін сол ынтымақтастықты одан әрі дамытып, өркендетуде тың, жаңа бастамаларымен көзге түсіп келеді.

Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың Түркиямен жақын таныстығы 1990 жылы Түркияға жасаған алғашқы сапарынан бастау алғаны белгілі. Сол жолғы сапары туралы Н.Назарбаев өзінің «Ғасырлар тоғысында» атты еңбегінің «Түркі елі бойлығында» атты тарауында толық баяндаған болатын. Осы еңбегінде елбасы Түркиямен қатынастардың дамуына сол жолы негіз қаланғанын атап өткен еді.

Осы еңбегінде Елбасы Түркияның сол кездегі түркі елдеріне қатысты саясатының негізін аңғарғандығын былай деп көрсетеді: «Тұрғыт Озал Қазақстанға бірнеше рет келіп қайтты. Ол, менің ойымша, Орталық Азия мемлекеттеріне тек жаңа мемлекеттермен тату-тәтті қарым-қатынас орнату үшін ғана емес, бір кезде Кемал Ататүрік мирас етіп келген арман – түркі мемлекеттерінің аса қуатты бірлестігін қалыптастыруды жүзеге асыруды көздеп келіп жүрді. Ол пиғылын жасырмайтын Т.Озал,

Байкалдан Жерорта теңізі мен Дунайға дейін созылып жатқан түркі әлемінің басын қосатын Ұлы Түркия, пантюркизм мұраттарын жақтайтын» [1, 190 б.].

Осы мұратын жүзеге асыруға Түркия мемлекеті қанша тырысса да енді ғана тәуелсіздігін алған мемлекеттер қайтадан қандай да бір ірі мемлекеттің ықпалына түскісі келген жоқ. Бұл туралы еліміздің Президенті Н.Ә.Назарбаев «Ғасырлар тоғысында» атты еңбегінде нақты сипаттап жазды. Сол кезде Н.Ә.Назарбаев түріктердің осы идеясын Стамбул кездесуінде арнайы құжат әзірлеп ұсынғанын, бірақ оған қол қоюдан бас тартқаны туралы айта келіп: «Мен бұл мәлімдемеге қол қоймайтындығымызды айттым. Біз тек экономикалық, гуманитарлық, саяси байланыстарды жақтаймыз дедім. Түбіміздің бір екендігі рас. Ұзақ уақыт бір бірімізден қол үзіп қалғанымыз белгілі. Мен жаңа ғана қолымыз жетіп отырған тәуелсіздігімізді, әр мемлекеттің егемендігін қадірлей отыра, өркениетіміздің үзіліп қалған сабақтастығын қайта жалғастыруды ұсындым» - деп атап көрсетеді [1, 191].

Дегенменде енді ғана тәуелсіздігін алған түркі елдері үшін Түркияның сол кездегі қолдауы үлкен көмек болғаны сөзсіз. Түркия түркі тілдес елдердің барлық мұқтаждықтарын өтегенмен де, алғашқы кездегі оның экономикалық көмегі үлкен қолдау болғаны сөзсіз.

Түркі тілдес елдер ішінде әсіресе Түркия мен Қазақстан түркі ынтымақтастығын бір жүйеге түсіріп, тұрақты қызмет жасайтын механизмі бар экономикалық ықпалдасу үдерісіне жеткізу бағытында үлкен қызмет жасады.

Осы уақытқа дейін түркі елдерінің он рет жоғары дәрежелі саммиттері және бес рет Түркі Кеңесі аясындағы кездесулері өтті.

1992 жылдан бастау алған түркі мемлекет басшыларының жоғары дәрежелі бас қосулары түркі елдері арасындағы ынтымақтастық қатынастарды үйлестіріп, ортақ мәселелерді бірігіп шешуге жалған талпыныстар болды.

Дегенмен, түркі елдерінің бәрі бірдей бұл ынтымақтастықты дамытуға ат салыспағаны белгілі. Мысалы, Түркменстан көбіне «бейтараптық» танытып, жоғары дәрежелі кездесулерге қатыспағанмен екі жақты қатынастардан қол үзген жоқ, сонымен бірге түркі ынтымақтастығы аясынан да шығып кеткен жоқ, Өзбекстан да осындай жағдайда. Оның мемлекет басшысы И.Каримов 1995 жылдан бастап түркі елдері басқосуларына келе қоймады. Оған себеп өзбек оппозициясының басшысы М.Салихтың Түркияға барып баспана сұрауы және Түрік үіметінің оған қарсы болмауы болды. Тек М.Салих Түркиядан кетіп, Германияға орналасқан соң Өзбекстанның ұстанымы өзгере бастады десе болады. Сонымен бірге Түркияның өзінің де 2000 жылдардан былай қарай сыртқы саясатында еуропалық бағытқа көбірек көңіл бөлуі сол кездері жыл сайын үздіксіз өткізіліп келген түркі мемлекет басшыларының жоғары дәрежелі кездесулерінің үзіліп қалуына себеп болды. Осыған байланысты біраз уақыт түркі ынтымақтастығында тоқырау кезеңі орын алды.

Алайда еуропалық бағытта еш нәтиже шықпаған соң Түркия 2006 жылдан бастап түркі ынтымақтастығының қайтадан дамуына мүдделі екендігін көрсетті.

Түркі ынтымақтастығының жаңа сипатта дамуына түрткі болған да Н.Ә.Назарбаевтың тың ұсыныстары екені сөзсіз. Оны 2006 жылғы Антальядағы түркі тілдес елдердің YIII саммитіндегі ұсыныстарынан көруге болады. Саммитке Өзбекстан басшысы келген жоқ, Түркменстаннан сыртқы істер министрі қатысты. Соған қарамастан Н.Ә.Назарбаев түркі тілдес елдердің бірлігін одан әрі нығайтып, олардың арасындағы қатынастарға жаңа серпін беретіндей бірқатар ұсыныстар жасады. Мұның өзі түркі елдерінің мәдени және рухани бірлігімен қатар экономикалық, саяси байланыстарының нығаюы барлық түркі әлемі үшін үлкен жақсы нәтижелер әкелетіндігіне сенімінен туындағанын көрсетті. Елбасы «түркі тілдес халықтардың мәдени мұрасы» атты бағдарлама деңгейінде түркі тілдес елдердің мәдениет қайраткерлерінің еңбектерінің өзге тілдерге аударылып, әлем мәдениетінің төрінен орын алатындай жағдай жасау мәселесі туралы ұсынысын білдірді, сонымен қатар автомобиль жолдары арқылы жүк тасымалдау үшін Алматы- Бішкек- Стамбул автотрассасының жұмысын жолға қою, энергия ресурстары желісін жандандыру мәселелерін шешуді ұсынды. Елбасы түркі тілдес елдердің «ақсақалдар кеңесін» құру туралы алдыңғы саммитте айтқан ұсынысын тағы қайталады. Оның құрамына түркі әлеміндегі беделді мемлекет және қоғам қайраткерлері, өнер адамдары кіруі керектігі, оның төрағасы ретінде Сулейман Демирельді қою керектігін нақты ұсынды [2].

Осы кездесудегі Елбасының тағы бір ерекше жаңа ұсынысы қазіргі жағдайға бейімдеп одан әрі дамыту үшін Парламентаралық Ассамблея (ТүркПА) құру идеясы еді. ТүркПА-ның мақсаты парламентаралық ынтымақтастықты дамыта отырып, бірлескен жобаларды жүзеге асыру, түркі елдерінің ықпалдасу үдерісін жандандыру, тездету екендігі көрсетілді.

Содан бері түркі тілдес мемлекеттер осы бір органның жұмысын жолға қою үшін үлкен жұмыстар атқарды. 2008 жылы қарашада Стамбулда түркі тілдес елдердің парламент өкілдерінің қатысуымен болған конференцияда осы ұйымды құру туралы келісімге қол қойылды. Соның нәтижесінде 2009 жылы 29-қазанда Бакуде бірінші рет Парламентаралық Ассамблеяның мәжілісі өткізілді. Мәжілісте Ассамблеяның Жарғысы, Хатшылық туралы Ереже, ұйымның бюджеті, басшысы бекітілді. Баку декларациясы қабылданды. Парламентаралық Ассамблея түркі тілдес мемлекеттер арасында саяси, экономикалық және мәдени - гуманитарлық салалардағы қатынастарды одан әрі жоғары деңгейде дамыту жолында жұмыс жасайды деп келісілді. Мұның өзі Қазақстан Президентінің ұсыныстарының маңызды, барлығы үшін қажетті бастамалар екендігінің айғағы.

2009 жылы 2-қазанда Нахичеванда өткен түркі тілдес мемлекеттердің IX саммитінде тағы да Н.Ә.Назарбаевтың ұсынысымен түркі тілдес мемлекеттердің Ынтымақтастық Кеңесін (Түрік Кеңесі) құру туралы маңызды шешім қабылданды. Кеңестің үнемі жұмыс істеп отыратын Хатшылығы белгіленіп, ол Стамбулда орналасатын болды және үш жыл бойы Түркия басқаратын болды. Сонымен бірге түркі ақсақалдар кеңесі, түркі елдері сыртқы істер министрлер кеңесі сияқты басқару механизмдері қалыптастыру келісілді. Өзінің сөзінде Н.Ә.Назарбаев Түрік Кеңесі Батыс пен Шығысты географиялық жағынан және энергетикалық негізде байланыстыратын орталық болуы керектігін атап өтті. Сол басқосуда Елбасымыздың: «Бізге бірлесе шешім қабылдап және оны жүзеге асырудың ықпалды механизмі керек. Осыған байланысты Қазақстан жағы белгілі бір құқықтық және ұйымдық мәртебесі бар, саяси аймақтық бірлестіктің барлық құзырет, белгілеріне ие орган құруды ұсынады», – дей келе, біздің елдеріміз үшін тағы бір қажетті құрылым Түркі академиясын құру керек деген ұсыныс жасады [3]. Оның құрамында түркі мәдениеті мен тарихы орталығы, түрік кітапханасы және түркі музейі болу қажеттігін атап өтті. Осы саммитте Н.Назарбаевтың барлық ұсыныстары бірауыздан қабылданғанының өзі түркі елдері үшін осындай дәрежедегі ынтымақтастықтың қажет екендігін, сонымен қатар оны дамытуда нақты іс әрекеттер жүзеге асырылуы үшін ортақ басқару механизмінің болу қажеттігі бәрінің мүддесіне сәйкес келетіндігін көрсетті.

Көріп отырғанымыздай түркі ынтымақтастығын дамытуда Елбасымыздың маңызды тарихи ұсыныстар жасауының өзі бүгінгі өмірдің талабы екендігі сөзсіз. Елбасының бір ерекшелігі әр қандай сөздерге қарамастан, түркі ықпалдасу үдерісін Ресеймен ЕАЭО, Қытаймен ШЫҰ аясында тығыз байланыстарды жүргізе отырып, қатарынан алып келе жатқандығында. Бұл бір жағынан Елбасының Қазақстанның барлық мүмкіндіктерін көпвекторлы саясат негізінде дамыта отырып, барлық бағытта елімізге тиімді, қолайлы жағдай жасауға бағыттауында деуге болады.

Түркі елдерінің арасындағы ықпалдасуды дамытудағы Елбасының еңбегін түркі елдері басшылары жоғары бағалайды. Оның дәлелі 2009 жылғы Түркияға барған сапарында Н.Ә.Назарбаевтың Түркияның «Екі жақты қатынастарды күшейткені және түрік әлемін біріктірудегі ерекше ролі үшін» деген арнайы мемлекеттік жоғары белгісімен марапатталуы болды. Мұның өзі Елбасының түркі әлемін біріктіруге деген қызметіне берілген әділ баға және маңызды құрмет. Бұл туралы Түркия Президенті Абулла Гүл пресс- конференцияда сөйлеген сөзінде: «Түркия Қазақстан Президентінің жаңа инициативаларын жоғары бағалайды және үнемі қолдайды. Нұрсұлтан Назарбаев түркі әлемінің ықпалдасуына көп іс атқарды, сондақтан тек қана Қазақстанның ғана көш басшысы емес, ол бүкіл түркі қандас халықтардың жеткішісі. Оның өз отанына және өз халқына қызмет жасауға арналған өмірі біз үшін үлгі» - деп құрметпен атап өтті [4].

Сонымен бірге 2010 жылы 24-маусымда Түркияның астанасы Анкара қаласында түркі әлемін өркендетуге қосқан үлесі үшін Н.Ә.Назарбаевтың ескеркішінің ашылуы Елбасына көрсетілген үлкен құрмет екендігі сөзсіз.

Осылай бағыт алған Елбасы түркі тілдес елдер ықпалдасу үдерісін дамыту бағытында тынбай еңбектеніп келеді. 2011 жылы 21-қазанда Алматыда Түркі Кеңесінің бірінші мәжілісінде сөйлеген сөзінде Елбасы түркі елдерінің ынтымақтастығының қазіргі кезде қажеттігін дәлелдей келе «экономикалық бағытта ынтымақтасу дағдарысқа қарсы тұрудағы ең тиімді құрал» деп атап өткен еді. Н.Ә.Назарбаевтың бастамасымен құрылған Түркі Кеңесінің II саммиті 2012 жылы тамыз айында Бішкекте өткізіліп, онда ғылым, білім және мәдениет саласындағы мәселелер қарастырылды. 2013 жылы тамызда Бакуде өткен III саммитте көлік қатынастары және тауарларды кедендік рәсімдеуді жеңілдету мәселелері талқыланды. Түркияның Бодрум қаласында өткен IV саммитте туризм саласындағы ынтымақтастық мәселесі сөз болды. Осы саммиттегі бір жаңалық Түркменстан бұдан былай ұйымға мүше болатынын осы мәжілісте жариялады. Осы саммитте Н.Ә.Назарбаев туризм саласындағы ынтымақтастықты Ұлы

Жібек жолы бағдарламасымен үйлестіре отырып дамыту туралы ұсыныс жасады, сонымен қатар Елбасы Түрік Академиясына түркі тілдес елдердің ықпалдасу үдерісін дамытудың тұжырымдамасын жасауға ұсыныс беру керектігін баса атап өтті. Тағы бір маңызды ұсыныс түркі тілдес елдер үшін ортақ телеканал ашу мәселесі айтылды.

Түркі елдері үшін ортақ ақпараттық кеңістікті орнату мәселесі Түркі Кеңесінің 2015 жылы Астанада өткен бесінші саммитінде қарастырылып, осыған қатысты Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың ұсынысын барлық мемлекет басшалары қолдайтындықтарын білдірді.

Қорыта келгенде Н.Ә.Назарбаевтың түркі ынтымақтастығын дамытудағы тұрақты саясаты мен игі бастамалары Елбасының түркі елдерінің даму болашағына деген зор сенімінен туындап отырғанынан көреміз.

Елбасының ТүркПА, Түркі Кеңесі сияқты іскерлік бастамаларының тарихи маңызы бар екендігі сөзсіз. Болашақта түркі елдері қандайда бір саяси одақ құрмаса да, экономикалық, мәдени ынтымақтастықты дамытуда бұл бірлестіктердің атқарар рөлі орасан екендігі анық. Жалпы халқының саны 110 млн. адамды қамтыған, жер көлемі 4,2 шаршы шақырымды алып жатқан, ЖІӨ 1,4 трлн. долларды құрап, жан басына шаққанда 12,8 мың доллардан келетін экономикалық даму күш қуаты бар түркі тілдес елдер құрылып отырған органдардың жұмысын шын мәнінде нақты дамытса, болашақта әлем түркі елдерінің кереметі туралы сөйлейтін болады [3].

Ол үшін біріншіден, түркі елдерінің өздерінің арасындағы алауыздық жойылып, бірлескен іс- қимылды қамтамасыз ету қажет, екіншіден ТүркПА, Түркі Кеңесі, ТҮРКСОЙ, Түркі академиясы т.б. құрылымдардың жұмысын жүйелі ұйымдастырып, маңызды шараларды жоспарлы негізде жүзеге асыруды қолға алу керек, үшіншіден, түркі ықпалдасуы үдерісін ЕАЭО пен басқа да бірлестіктердің жұмысымен үйлестіре жүргізуге күш салу қажет. Сонда ғана түркі ықпалдасу үдерісі мен ынтымақтастығы оң нәтиже беріп, түркі өркениетінің әлемдік өркениет пен әлемдік саясаттан қомақты орын алары сөзсіз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Назарбаев Н.Ә. Ғасырлар тоғысында. Алматы: Атамұра, 2003.- 256 б.
2. Выступления Президента РК Н.Назарбаева на 8 саммите тюркоязычных государств. Анталья. // www.akorda.kz
3. Аманкелді Ә. Түркі Кеңесінің мақсаты - тату тірлік//Алматы ақшамы. – 2015.- 12 – желтоқсан.
4. ҚР Президентінің Түркияға сапары// Егемен Қазақстан.- 2009.-23-қазан.

Искакова К.Ы., Шалбаев Е.Ж.

Н.Ә. НАЗАРБАЕВ: ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ АТА-ЗАҢЫНЫҢ ДАЙЫНДАЛУЫ МЕН ҚАБЫЛДАНУЫ ТУРАЛЫ

Қазақстан саяси Тәуелсіздік алғанға дейін өз аумағында үш рет Конституция қабылдаған болатын. Оның ең алғашқысы – 1926 жылғы наурыздағы Жалпы Қазақстандық кеңестің X съезінде бекітілген Қазақ КСР Конституциясы, екіншісі – 1936 жылғы 5 желтоқсанда өмірге келген Ата Заңымыз, үшіншісі – 1977 жылғы 7 қазанда Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесінің кезектен тыс жетінші сессиясында қабылданған Конституция. Ал, 1993 жылы тәуелсіз еліміздің тұңғыш Конституциясы қабылданды. Мұнда елімізде Парламенттің рөлін түбегейлі көтеруге ұмтылыс жасалды. Алайда заңгер, саясаттанушы ғалымдардың пайымдауынша, 1993 жылғы Конституцияда елеулі олқылықтар орын алды. Бұл құжатта ескі саяси жүйенің жаңа саяси жүйеге трансформациялануы заңдастырылып, кеңестік саяси жүйені жаңартуға пайдалануға әрекет басталынғанымен, өтпелі кезеңнің экономикалық және әлеуметтік қайшылықтарын жеңе алатын тиімді вертикальды атқарушы билік жасалынбай қалды. Осындай қателіктің салдарынан Қазақстан терең экономикалық дағдарыс қыспағында қалды. Осы тұста елдің саяси жүйесін өзгерту қажеттілігі туды. Соған сәйкес 1995 жылғы 30 тамызда жүргізілген референдумның нәтижесінде Қазақстан Республикасының екінші Конституциясы қабылданды. Бұл жаңа Конституцияда биліксіздік құбылысын жеңу мақсатында парламент құқықтары елеулі шектеліп, президенттік билік вертикалі күшейтілді. Сөйтіп, атқарушы биліктің тікелей президентке бағынушылық тетіктері нығайтылды, оның заң шығарушы парламенттік билік алдындағы жауапкершілігі азайды.